

שביצע גם את נסיון הרצח של השגריר שלמה ארגוב, שסיפק לאריאל שרון בתש"ב את האמתלה לפתיחת המלחמה בלבנון. שיתוף הפעולה בין חזית הסיור הישראלית, בהנהגת איש השנה מנחם בגין, ובין חזית הסיור הערבית, בהנהגת איש המרחב אסד, היה בתש"ג. הנתון העיקרי כמרחב. הוא התגשם בלבנון, שם חתם בגין על חוזה הסרק עם הנשיא אמין אל-ג'יז'י — כיורעו היטב שאינו שווה את הנייר שעליו הוא כתוב. העובדה בשטח היתה חלוקת לבנון בין ישראל, שתחזיק אחרי הנסיגה לזמן הארוך בקצת פחות משליש המדינה, ובין סוריה, שתחזיק בכ-40% ממנה. טריפולי מוזקת בידי אש"ף ובעלת בריותו, בהרייה שוף ישלטו הדרוזים של וליד ג'ניבלט, בג'זינה והסביבה ישלטו הפלאנגות, והממשלה החוקית תפעל כעיריית ביירות.

גם בפעולה נגד הפלסטינים התקיים שיתוף פעולה זה, כשממשלת בגין לוחמת באש"ף כדי לקדם את סיפוח הגדה והרצועה, ואסד לוחם בו כדי להפקיע את העניין הפלסטיני לצרכיו ולהפוך את אש"ף ללגיטימי של מישטר.

הישגיו של אסד בתש"ג היו נאים מאוד, בהתחשב בעובדה שהוא שולט במדינה בעלת אוכלוסייה רלילה ועניה, העולה במספר רק פי שניים על אוכלוסיית ישראל, ושהוא עצמו עומד בראש דיקטטורה הנשענת על כת העלאוויים, המהווה רק 7% במדינה זו.

אסד מצא מחקה בדמותו של מועמר קדאפי הלובי, שחלם על הקמת אימפריה מוסלמית באפריקה. הוא אף התערב בצ'אד הסמוכה, כדי להגשים את חזונו. אך מכיוון שקדאפי שולט במדינה מירבית שמיסר תושביה קטן מזה של ישראל, הרי זו יומרה מוגזמת.

בפרס תש"ג היה נרמה כאילו סיכויי השלום השתפרו: הנשיא רונלד רגן פירסם זה עתה תוכנית שלום; בעולם הערבי התגשם קונסנזוס לטובת השלום, שמצא את ביטויי בהחלטות ועידת הפיסגה בעיר פאס; בעיקבות הטבח במחנות הפליטים גברה תנועת השלום הישראלית; אש"ף העז לנהל מדיניות שלום עצמאית. המלך חוסיין ניסה לשמש כמתווך בין ארצות הברית, ישראל ואש"ף.

אך עד סוף תש"ג התהפכו היוצרות. מצב סיכויי השלום היה בכי רע. כאשר התכנסה ב'נבה ועידת האו"ם לשאלת פלסטין, לא יכול היה איש להרשות לעצמו מידה רבה של אופטימיות.

הכלכלית של המפלגה ניצחו או כל הדברנים. בכך נהרסו גם התיקנות של שולמית אלזני, שהתכוונה לרכב על המפלגה החדשה יחד עם יוסי שריר. ואילו הפלג הימני של של"י, שפילג מפלגה קטנה אך איכותית זו בתיקוה להתקבל למועדון החדש, נשאר בחוסר-כל. הפלג השני של של"י עסק בסוף השנה בשקט, יחד עם גורמים אחרים מתוך תנועת המחאה של תש"ג, בניסיון להקים כוח מדיני מסוג חדש.

אחד מעמודי התווך של המיסר — המפר"ל — עמדה לפני סכנה של חיסול פיס, כאשר סיעתו של יוסף בורג, בדהאלמות, ניסתה להציג כרכים את ערוותם של זבולון המר ועמיתיו, שנשארו בלי נכסים. חסידי הלאומנות הקיצונית של המר הלכו מזמן לתנועת התחייה — וזו רעה בסוף תש"ג מפני האפשרות שרסאל איתן, המצביא הכושל של מלחמת לבנון, שהורשע בפשעי צברה ושאתילא, יקים מפלגה קיצונית חדשה, שתנשל גם אותה.

גם באגדת ישראל הקטנה והקומפקטית, שהיתה דוגמה לעילות פוליטית-כלכלית, גברו המתחים, כאשר הכתות השונות איימו זו על זו בפילוג ובפרישה. ואף מרק"ח, המנוגלית הטוטאלית, שמנהיגיה לא השתנו במשך דור ויותר, דלפו שמעות על מתחים בין יהודים וערבים.

בסוף השנה הקימה את המהומה הגדולה ביותר רווקא המפלגה המפוקפקת ביותר במדינה: תמ"י, אשר הו"ר שלה הורשע במעשים פליליים ונודן למאסר-בפועל. מפלגה זו, הנשלטת בידי מולטי-מיליונרים, בעוד שהיא מנסה לנצל את המרירות והזעם של השכבות העניות ביותר, עמדה גם היא על כרעית-רגולת, כפי שהראו סיקרי דעת-הקהל.

התערערות כללית זו טמנה בחובה סכנה גדולה. המיסגרות הישנות הולכות ומתפרקות, ואילו מיסגרות דמוקרטיות חדשות אינן נוצרות. תהליך זה עלול להוביל לאנארכיה, שתנוצל על-ידי אנשים כמו אריאל שרון, רפאל איתן, המתנחלים למיניהם וקבוצות הטרור החדשות, שעל קיומן ריבר בסוף השנה הראש הקודם של שרות-הביטחון-הכללי.

יצחק כהן: מעל לפאפיי

מישפט

ראש-הממשלה "לא תיפקד", הממשלה כולה זכתה כבז כימעט-כללי, הכנסת היתה נשוא לכדיחות, המפלגות היו במצב של התפוררות, צה"ל הוכפש בפרשת צברה ושאתילא ומגילוי הליקויים הצבאיים של מלחמת-לבנון.

באוירה כללית זו של דימומיה-האליים בלט בית-המישפט הישראלי כצוק בים עכור.

המעשה הגדול ביותר של מערכת-השיפוט בשנת תש"ג נעשה מחוץ לכותלי בית-המישפט, באולם שהועמד לרשותו על-ידי האוניברסיטה העברית. ועדת-החקירה הממלכתית, שהוקמה על-ידי ממשלה סרבנית בעיקבות לחץ ציבורי כביר, דנה בפרשת כהן במחנות-הפליטים. נשיא בית-הדין-העליון, יצחק כהן הדתי-שמרני, ושני עמיתיו — השופט העליון המבריק אהרון ברק והאלוף-במילואים יונה אפרת — ניהלו חקירה עניינית, סבלנית והוגנת.

כאשר פורסם הר"ח של ועדת-כהן, נערכה עליה התקפה קולנית מצד אריאל שרון ואנשיו, ונפתח מחול-השרים, שבו נרצח אמיל גרינצווייג. אך לא רק בקהילה המישפטית, אלא בארץ כולה שררה הסכמה כללית על כך שהגידופים וההשמצות של האשמים יתגרפו ברוח, כלא היו. פסיקת הוועדה החזיקה מעמד.

הביקורת האמיתית על ד"ר-הוועדה היתה הרבה יותר שקטה, והיא באה רווקא מן הכיוון ההפוך: שהוועדה הקלה עם הנאשמים והתכופה אחרה, כדי להסיק ממימצאיה את המסקנות הקלות ביותר האפשריות. פרשנים מתחו ביקורת על המושג "אחריות עקיפה", שבו השתמשה הוועדה כלפי ראשי המערכת המדינית והצבאית.

מימצאי הוועדה עצמה הצדיקו הגדרה הרבה יותר חמורה. אך כל מערכת-השיפוט היא חלק מן המישטר, ומצווה על הגנתו. אי-אפשר היה לצפות גם מוועדה רמת-דרג זו שתקפוז מעל לפאפיי, כפי שהתלוצצו הבריות, בהתייחס לעובדה כי האולם שבו קיימה הוועדה את ריוניה נקרא, על שמו של נדבן זר, "אולם פאפיי".

בין העזרות והעוזרים של ועדת-כהן בלטה רמותה של דרורית בייניש, המייצגת תופעה שבלטה גם השנה במערכת המישפטית: עלייתן של הנשים במערכת. בייניש מילאה תפקיד חשוב בעבודתה של ועדת-כהן, וקנתה לעצמה שם גם בחקירת הפרשה של העלמת-המס של יהושע בן-ציון, המיליונר-הנחון, ופרקליטי.

עליית הנשים מצאה את נציגתה גם בדמותה של השופטת חנה אבנר, שהתמנתה כנשיאת בית-המישפט המחוזי בתל-אביב, הגדול והחשוב במדינה, עם פרישת לגימלאות של השופט בנימין כהן, אחרי 30 שנות-שפיטה.

בחוגים מיקצועיים הופנו יותר ויותר עיניים לעבר האיש העולה במערכת-המישפט: מאיר שמוגר, שופט בית-המישפט העליון, שיתפס בראשית תש"ג את מקומו כנשיא בית-המישפט העליון. מפאת גילו, יש לצפות לתקופת-כהונה ארוכה מאוד במשרה זו.

שמגר בלט בחדשות כאשר כיהן כראש ההרכב של שלושת שופטי בית-המישפט העליון שאישר פה-אחד את הרשעתו של חבר-הכנסת (והשר-לשעבר) אהרון אברחמיא. אך בניגוד לשופטת המחוזית, ויקטוריה אוסטרו-בסקו-בהן, שלא עמדה בלחצים הכבירים ודנה את העסקן הערתי למאסר-על-תנאי בלבד, הטילו שמגר ועמיתיו על אברחמיא מאסר של שלושה חודשים בפועל — מעשה שחיוב אומץ-לב רב.

מישפטנית נוספת, שהפכה השנה שסידרה, היתה יהודית קרם, המישנה ליועץ המישפטי לממשלה, באגף הייעוץ והמחקר המישפטי. כאשר התפטרה באופן הפגנתי מן הוועדה שחקרה את הפעלת החוק בשטחים הכבושים, היא היפנתה אצבע מאשימה את אילמת כלפי המצב המחפיר שנוצר בגדה המערבית, כאשר ציבור

ארנס: הקנאות המחייכת

מדיניות

המערכת הפוליטית של ישראל הודרעה. ההתערורות הציבוריות הגדולה בעיקבות מלחמת-לבנון, ובמיוחד אחרי הטבח בצברה ובשאתילא, הלמה ביסודותיה — ואלה היו סרוקים ורקובים גם בלאו הכי.

כל המפלגות והגושים — מן הליכוד הגדול ועד לשל"י הקטנה — הודרעו. לא היתה אף מפלגה אחת שלא היתה נתונה במשבר.

בתנועת-החרות החלה התרועועות גדולה, כהכנה למלחמה על הירושה של איש-השנה כנחם בגין. רכבו של אריאל שרון נחסמה כאשר נאלץ להתפטר ממיסר-הביטחון, בשל אחריותו לטבח, אך איש לא שילח את עצמו: שרון ינסה לחזור. הוא לא חוסל ככוח פוליטי, ועצם הישארותו בממשלה מעניקה לו עמדת-זינוק נוחה. גם יורם ארלידור הוכה קשות, אך נשאר חי מבחינה פוליטית, כשהוא פוזל לעבר מתחרי-שותפיו, יצחק שמיר ודוד לוי.

למישחק זה נכנס איש חדש. היה צורך למצוא במהרה מחליף לשרון על כס שר-הביטחון, ומשה ארנס נבחר כימעט מחוסר-ברירה. הוא הוכיח במהרה שהוא בעל פוטנציאל פוליטי גדול.

כשרהיבטיחון, עלה ארנס על קודמו. הקיצונית הפרימיטיבית של שרון עוררה ריב ומרון על כל צעד ושעל, והדבר הפריע להגשמת המגמה הפוליטית שהוא מייצג. ארנס קנאי ממנה, אך הוא יודע להסתיר זאת מאחרי מסכה של אדיבות וסבירות. אין לו אויבים, הוא מקשיב בסבלנות לטענות, מרבה בנימוס ובהגיון, ומצליח באמצעות-היקשורת ובמגעים דיפלומטיים.

בדמותו של ארנס מצאה המדיניות של ארץ-ישראל השלמה ותנופת ההתנחלות כשטחים הכבושים את נציגה המוכשר והמסוכן ביותר: הקנאי המנומס. ככל שזינקה הפופולריות של ארנס, הפך גורם חדש גם בזירה הפנימית. איש שהיה בראש-השנה תש"ג שגריר בווינגטון, כמעט מחוץ לתודעה הפוליטית של המדינה, היה בסוף השנה שליט של המישרד הממשלתי החשוב ביותר בישראל, וגורם רבי-השפעה במאבק הירושה.

במפלגה-האחות הליברלית לחמו הכל בכל, כמו חתולים בשק. המפלגה הפיקטיבית, שאין לה חברים ואין לה נכסים, מילבר המושבים והתקציב הממלכתי שהיא זוכה בהם בזכות בגין, נפלה קורבן לעסקנים שכירים, משרתיהם של מולטי-מיליונרים ואימפריות כלכליות שונות. היא יכלה להתפלג בכל רגע בין שלוש-ארבע סיעותיה, וגם כל אחת מאלה יכלה להתפורר כהרף עין.

השותפות האחרות בליכוד היו כדיחות עגומות, פלאקטיים שרבר לא עמד מאחריהם.

המצב בגוש היריב לא היה יותר טוב. התאומים הסיאמיים של מפלגת-העבודה שימעון פרס ויצחק רבין, המשיכו להתקוטט. התחליף היחיד — יצחק נבון — היה רחוק מן המישחק, ולא גילה נטייה להפשיל שרוולים ולהילחם. האיש שבא במקומו, הנשיא חיים הרצוג, איש המערך, התגלה כדובר מוכשר ביותר של שילטון-הליכוד.

במפלגת העבודה ריכרו היונים ושלטו הנצים. הקול היה קולו של יוסי שריר, והידיים ידי הימין.

מפ"ם ערכה את ההצגה העונתית שלה, נאמה על פרישה ותיכונה את כינונה של מפלגה חדשה. אך כאשר ירד המסך, הסתבר שהכל נשאר כפי שהיה. האינטרסים של האימפריה